

pult másik végén, egy falitelefon mellett, amely felett még ott voltak 'Az ellenség hallgatózik!'-plakát maradványai, Elisabeth az evőeszközöket törölgette." Nem tudjuk meg, Walter a kedvéért jött-e ide, vagy véletlenül talált rá. A fogadtatás itt is hűvös. Elisabeth már a bevezető részben is kimért, rátarti lánynak mutatkozott, most a vendéglő bizonytalan státuszú alkalmazottja. Mellékes dolgokról beszélgetnek, de aztán Elisabeth fölviszi a fiút a manzárdszobájába, és itt visszafogott, kimondatlanságok közt botladozó szerelmi jelenet következik, amelynek a végén Elisabeth enged a rábeszélésnek: megígéri, hogy követi WALTERT abba a gazdaságba, ahol házaspárt alkalmaznának.

Furcsa benyomást kelt ez a több mint negyven oldalas befejező rész, amit még Rothmann első személyű, rövid epilógusa is követ. Egyetlen szó sem esik Fietéről, pedig Walter még az ő volt szerelmével is találkozik. Szigorúan jelen idejű minden történés. Itt-ott emlékeztetnek ugyan romok a háborúra, de megkezdődött az újjáépítés, és „a búza már majdnem érett volt, az ég kék, fecskék röpködtek fent, a magasban”. Mégis, az újrakezdés ígéretét hordozó, szenttelen, leíró szakaszok mélyén mintha elfojtott büntudat lappangana, amely Elisabeth végső igenje ellenére mintha máris Walter későbbi életének szomorúságát előlegezné.

Az epilógus is csupa esetlegesség. Az író Berlinből Belgiumba utazik, de megszakítja útját Oberhausenben, ahol szülei el vannak temetve. Lejárt a sírhely, döntenie kell, hogy megújítja-e. Nem tudjuk, hogy ez azután történik-e, hogy megírta apja regényét. A regényről, a múlttól, a sejtek emlékezetéről itt nincs szó. Csak arról, hogy „valami ellene szegült bennem a gondolatnak, hogy hagyom felszámolni a sírt, talán valami babonás félelem a balszerencsétől vagy egy csendes átoktól”. A sírt azonban a behavazott temetőben nem találja. Ahogy hőse sem találta apja sírját Székesfehérvár környékén. A sírhely újramegváltásáról már nincs szó. Az apa hallgatása végleges és visszavonhatatlan. Marad a könyv, amely őrajta már nem segít, de a fiú fájdalmát talán enyhíti. (*Magvető*)

GYÖRFFY MIKLÓS

Túltárgyalva

PETŐ PÉTER: *LESHATÁR. VILÁGVÉGI FOCIPÁLYÁKON*

Pető Péter első regényének kulcsa elbeszélőjének retorikai megalkotottságában rejlik. Kívülről a figura már elsőre is izgalmasnak látszik: Kóbor Tamás ifjú (ex)futballbíró mesél északkelet-magyarországi, az alcím ajánlata szerint: *világvégi focipályákon* vele vagy kollégáival megesezt történeteket. Ahogy a regényben mondja: *sztorizgat*. Nagy terhet visel ez az elbeszélő, hiszen önreflexív történetmesélése közben mintegy akaratlanul, ám szükségszerűen referál a történetek háttérét – többnyire „távolí” háttérét, erről majd később – adó szociologikumról, miáltal a mesélés horizontja kinyílik, kétszeresen is zárt világa egy szintén zárványszerűen létező, mégis tágabb és nyitottabb, valóságanalóg világba mutat. Regényszövege egyrészt *felelőtlen* szövegelés a szó politikai-etikai értelmében, másrészt azonban

az esztétikai téteken túli *felelősség* kérdését is felveti – de nem válaszolja meg. Sok mindent akar kezdeni, és sok mindent el is kezd, ám a befejezés egyáltalán nem is biztos, hogy vállalkozása célkitűzései közé tartozott. E retorika leglényegesebb vonása a dinamikája – az a lendület, amely akkor is átlendíti az olvasót e 43 fejezeten, ha ebből vagy harminc meglehetősen egyformának tűnik, s ezek nem csak fabulájukban és szüzséjükben, de szókincsükben sem igazán változatosak. S ez azért is komoly probléma, mert az elbeszélés alaptónusa sem túl invenciózus, s bár kétségtelen erény, hogy szinte mindvégig és minden tekintetben kiegyensúlyozott a szöveg, igazából hamar komoly kételyek merülhetnek fel mondanivalója érdekfeszítő voltával kapcsolatban. Ettől függetlenül, ahogy mondtam, a lendület úgy is átsodorja a világvégi futballpályák játékvezetőinek *sztorijain* az olvasót, hogy igazából az első néhány után nem tud meg semmi újat se világvégiségről, se a bírók világáról, inkább csak a történetek variációit kapja, illetve az újsághírek felszínesen sommás közhelyeiből kanyarított világot a pályák köré. Ezekből a variációkból érezhetően kifogyhatatlan a narrátor – van ugyan kerete a könyvnek, de a lazán összefüggő epizódokból azon belül épp úgy szerepelhetne kétszer annyi is, mint a mostaninak a fele.

A focipályák világa jelentékeny, mégis unikális elbeszélői hagyományt alakított ki a magyar prózában. A *Műút* portálon jó ideig futó *Budifoci* történeteit kötetbe gyűjtő Szekrényes Miklós ráadásul sok szempontból Pető Péter világában jár, bár a *Lesbatár* kétségtelenül ritkítja párját múltbeli és jelenkori társai között is azzal, hogy a fekete ruhások oldaláról mutatja meg a pályát és az öltözőt. Márpedig ezek a fekete ruhások sokkal inkább a rendezők, a szervezők és a törzsszurkolók világában élnek, mint a játékos sporttársakéban. És talán épp ezért is tud elszakadni a „hagyományozott” narratívától. Mert a futball például Mándy, Esterházy vagy Darvasi László egyik-másik írásában már-már mágikus, a világ fölé emelő csodájából itt éppen lehúzó erő lesz: a láthatóan konszolidált környezetből érkező elbeszélő számára sajátos valóságismereti trippé válik a (jellemzően) kelet-magyarországi meccsek közötti ingázás, nemkülönben a játék mágija helyett a szabályok elmagyarázhatatlan (bár könnyen belátható) komplexitása fedi le a látóterét. Világok és valóságártegek szakadnak ebben a könyvben egymásba, mert nem egyszerűen a futball zárt világán belül is még zártabb játékvezetői világról van itt szó, hanem arról is, hogy ez a futballberkeken belül is igazából az alsóbb, sőt, némelykor egyenesen a legalsó osztályok (ahonnan már nem is lehet hova kiesni) világa. Ezekben a legalsóbb osztályokban már akkora különbség van a játékosok és a játékvezetők között, hogy alig is van érintkezési pontja világuknak: ezek a csapatok, valamint legtöbb játékosuk az életben nem fog magasabb osztályban szerepelni, vagy legalábbis nem sokkal magasabban (és akkor sem sokáig), míg a bírók előtt – különös tekintettel a szépreményű elbeszélőre – ott lebeg a magasabb, akár jóval magasabb osztályokban való sípolás esélye. Az esély és az esélytelenség nagyon fontos választóvonal a könyvben. És talán itt lehet bekapcsolni a másikat, érintőleges, de helyenként igen látványosan előtérbe kerülő szöveghagyományt: a szegénység-tematika vonatkozásait. Mert az esélytelen játékosokhoz esélytelen vidékek esélytelen közönsége is kapcsolódik – sőt, egyik esélytelensége valósággal indokolja a másikat.

Nos, Pető Péter elszakad a szegénység-tematika, a vidék-poétika jellemzően súlyt hordozó elbeszélői hagyományától, nála burleszkszerű elemek foglalják el

többször is a tragikum vagy az empátia helyét, néhol Kiss Ottót vagy a korai Grecsó Krisztiánt idézve, csak hogy náluk az empátia nem hiányzik, illetve az ízlésbeli határok is máshová esnek. Ezt persze valamennyire a nyelvválasztás is hozza magával, hiszen a lendület, a gyorsaság nem nagyon ad módot különösebb mélységek feletti töprengésekre. Különösen zavaróak és a mondott ízlésbeli gáton átlépnek a (talán) túl nagy lendületvétel „járulékai”: a könyv első felében valósággal hemzsegnak a túlírt-túlpörgetett hasonlatok (találomra csak az elejéről: „olyan hihetetlen számokkal bővölök, mint az üzletkötők, akik gyorskölcsönt akarnak eladni karácsony előtt luxusbejgli vásárlásra” 8.; „úgy uralták a teret, mint Mike Tyson a fülharapó világbajnokság csepeli selejtezőjét” 12.), illetve az egyéb blőd bemondásokkal operáló szöveghegyek (megint csak az elejéről: „ha hajóágyúval lőtték volna tüdön a hazai hátvédek az ellenfél csatárát, azt sem ítélték volna sportszerűtlenségnek” 7.; „kora alapján meg a legfiatalabb rendező is élőben látta a waterloo-i csatát a CNN-en” 9.).

Ugyancsak a lendület teszi, hogy tulajdonképpen a történetek feszítávolsága is belőhető hamar: nagyívű kompozíció helyett anekdoták építik fel a regényt. Gyakori eljárás az egy szituáción belüli emlékfelidézésből kibontakoztatott kettős történetvezetés. Egy meccsen, meccs előtt vagy meccs után vagyunk épp, ahol valami olyan történt, történik, amiről az elbeszélőnek eszébe jut egy másik meccsen történt eset. A regresszív beágyazást néhol egyszerűen a variatív újraírás váltja fel – mint a 26. szövegben, amely Csabika történetét mondja el kétféleképpen, előbb rossz, aztán jó végződéssel. Önreflexív gesztusként is érthető a fejezet, mert ugyanúgy ugyanazokat mondják ugyanazok az alakok a történet elmesélése közben, mint ahogy a többi fejezetben is nagyjából mindig ugyanolyan alakok vannak le ugyanolyan tapasztalatokat. Története talán nincs, azonban történetei vannak, szinte számolatlanul, ám ezek közt markáns, különösen megjegyezhető, a könyvnek arculatot adó nincsen. Nincsenek megjegyezhető, jól megtalálható, akár nyelvi, akár karakterükben megalkotott alakok – a sok ilyen meg olyan öreg szurkoló, aki a kocsmapultot támasztja, vagy a rendezőként, esetleg a csapatok körül tevékenykedő szakiként felbukkanó figurák mind összecsúsznak egyetlen figurává, mint ahogy tulajdonképpen a sztorik is épp így csúsznak össze.

Az empátiahiány, illetve a jelen írás legelején említett távolságok kérdésében feltétlenül megjegyzendő, hogy ha az elbeszélés céljaként tételezhető a különálló világon belüli különállás megragadása és átélhetővé tétele, az kétségtelenül tökéletesen átjön. Ugyanakkor ez a sajátos pozíció többnyire hűvösen távolságtartó marad – helyenként talán idegenkedő is – a maga világán kívüli világgal. Játékvezetők és törzsszurkolók elmondják egymásnak gondjaikat, bajaikat, de látványosan semmit sem tudnak kezdeni a másikéval. Szociális érzékenységgel vádolható a könyv, de igencsak a felszínen maradunk – ami viszont egyértelműen benne is van a szöveg vállalásai között. Nem akar mélyre menni, nem akar sorskönyveket írni, ez nem a vidék futballista sorsainak a könyve, ezek csak sztorik. Másrésztől pontos látélet az észak-magyarországi életről, ám azt adottnak, ismertnek, nyitott könyvnek veszi, a helyzeteket pedig zsurnalisztaként igyekszik semlegesen szemlélni: a cigányokról, a szegényekről, a korrupcióról van történet és ellentörténet, csak egyvalami nincs: az elbeszélőnek személyes története e tárgyokban. Vagyis, az ő személyes története mindig csak annyi, amennyit pályán, öltözőben, meccskontextusban lát és hall.

Aktuális utalásként Nógrádba, Borsodba költözteti a cigánygyilkosságokat, felbukkan a foci környékén a Horti nevű szövetségi elnök, a Habony (!) nevű miniszterelnök, pártként a Drága Demokraták, amely párt bármelyik lehet – ám e pontokon különösen kockázatos helyhez, szinte kihíváshoz érkezik az elbeszélés. Nem akar persze annyira mélyrealista lenni ez a szöveg, nem feltáró riport készül – mégis: vannak, akiknek nevei megkerültek, másoké meg nem. Vajon keresünk-e tényértéket a basáskodó vizsolyi polgármester és a fia tárgyában? Ha egyszer az NB I-es csapatok neveit időnként „odébb tolja” az elbeszélő – hiszen FC Belügy nincsen (talán csak az idősebbek hallják bele az egykorvolt Újpesti Dózsát...) –, csak hogy ne menjen bele nagypolitikába, akkor az Észak-Magyarországon többségében nyilván kevésbé jártas olvasók előtt még könnyebben vállalható vidéki névcseréket miért spórolja meg? Ez persze kevésbé esztétikai kérdés, és a műélvezetből sokat nem von le – éppenséggel pont a névcserék meg a kreált pártneve von le, dehát az meg éppen ilyen akar lenni. Aki ma fociról ír, örömet rontó módon tenyerezhethet szarba egyből.

Pont és ellenpont, poén és ellenpoén bőven átszövi ezt a könyvet – még magának az elbeszélőnek is van egy kvázi kontrolláló ellenpontja, a Pali nevű szereplő, aki biztosítja az olvasót arról, hogy a narrátor tudja, hogy mikor beszél blódségeket. Ez a fajta kiegyensúlyozottság jót is tesz. Bár a főntebbi eszmefuttatások negatívra hangolják a képet, azért közel sem gyászos a helyzet. Mert a narrátorról – ezért is kezdtem azzal: kulcs – feltétlenül el kell mondani, hogy végig önazonos marad: abban a tónusban beszél, amelybe az idült férfitársaság a meccs után egy kocsmában megállva sör és szotyola mellett hosszú órákra beledermed. Hiteles a figura. És lendületével együtt nyilván ez eredményezi, hogy tulajdonképpen mégiscsak egy jól olvasható, vicces, szórakoztató könyv a *Lesbatár*. Amolyan limonádé. Valószínűleg nem is akar több lenni annál. Egy kicsit túlbeszél, egy kicsit csacsogó, kicsit közheyles, de mégis ott van benne a lüktetés, hogy az olvasó nem fogja letenni az utolsó oldalig. Legfeljebb egy jó mosolygás után hamar megfélemezik róla. (*Kalligram*)

ANTAL BALÁZS

Felelős kiadó: IMRE LÁSZLÓ
Kiadja az Alföld Alapítvány megbízásából az Alföld szerkesztősége
Tipográfia: Kass János
Szedés, tördelés: Alföld szerkesztősége
Nyomás: Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen
Felelős vezető: György Géza elnök-vezérigazgató
Index: 25 901 ISSN: 0401—3174

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 4024 Debrecen, Piac u. 68. Telefon és fax: (52) 412-626 — Postafiók száma: 4001 Debrecen 144. — Kéziratot nem őrünk meg és nem küldünk vissza. — Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág. Előfizethető közvetlen a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján, Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál (Bp., VIII. ker. Orczy tér 1. tel.: 06 1/477-6300; postacím: Bp., 1900). További információ: 06 80/444-444; hirlapelofizetes@posta.hu — Évi előfizetés 7200 Ft, félévi 3600 Ft. — Befizetéskor minden esetben kérjük feltüntetni az *Alföld* irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat nevét.